

Een bijzonder brugje op het Gasterensche diepje het 'Aolstalbat'

In een bekenlandschap van de Drentsche Aa heb je diverse oversteekplaatsen bij de diepjes en de loopjes. Op het Gasterensche Diep ligt een bruggetje dat een bijzondere naam draagt, waarachter een wereld aan historie schuil gaat. Het is een gewoon stevig bruggetje zonder leuning in een landweg, waar hooguit een forse trekker met aanhanger over gaat. Het is wel de enige brug in Drenthe die voorkomt in het 'Woordenboek van de Drentse Dialecten' (uitg. Van Gorcum 1996) als 'Aolstalbat'. Bat (of badde) betekent brugje – vaak zonder leuning - of brug, getuige de oude roep op de veenkoloniale kanalen: "Schip veur de badde". Het brugje ten westen van Gasteren ontleent zijn naam vermoedelijk aan de ligging bij een oude aalstal.

Een aalstal diende om vis te vangen, waartoe men de beek afsloot met een gevlochten tenen stuw met enkele openingen. Achter de openingen plaatste men fuiken, aanvankelijk ook van gevlochten wilgentenen, om de vissen te vangen zoals paling. In Nederland is die visvangmethode in de binnenwateren in 1837 verboden. Zo'n dwarsschot van wilgentenen, vastgezet op palen die weer geschoord werden door steunpalen in de beek om de waterdruk te kunnen weerstaan, was een hele constructie. De schoorpalen werden vaak extra gestut door er zware veldkeien tegenaan te zetten. Aalstallen waren zeer onderhoudsgevoelig en zorgden voor ongereguleerde overstromingen. De hooioogst op de oevers kon wegspoelen. Voor de schipperij op beken en rivieren waren aalstallen altijd een probleem, wat je noemt een echte hindernis.

Een aalstal wordt tot de viswieren gerekend. Hierin zit het oude woord 'weer' verborgen, dat ook als 'ware', 'wahren' en 'vischwar' in acten tussen 1288 en 1617 voorkomt. Aalstallen of viswieren zijn ook bekend uit Frankrijk, Duitsland en Engeland. In Engeland heeft men beekbeddingen archeologisch onderzocht, terwijl de Fransen gericht archeologisch en historisch onderzoek hebben gedaan in de Dordogne en Charente. De Duitsers komen vooral via historisch en naamkundig onderzoek bij de aalstallen en viswieren terecht. De Duitse plaatsnaam Warstein is te herleiden op een oude 'ware' of aalstal. Wat Drenthe betreft: in 1458 staat het recht op aalstal in de Reest al beschreven.

De oude woordcombinatie 'hocwar' duidt ook een vorm van zo'n gevlochten stuw aan, namelijk haak- of hoekvormig. Buiten de smalle beken komen viswieren ook voor in kustwateren als krekens, Förden (Noord-Duitsland) of riviermondingen. Daar kreeg de gevlochten weer een hoek- of V-vorm die op uitgelezen plaatsen in het water werd gezet, waarin via eb- en vloedwerking de vis 'gevangen' raakte. Deze weervisserij (Sperrfischerei op zijn Duits) is veel toegepast aan zee-kusten. In de Oosterschelde is bij Bergen-op-Zoom nog een restant weervisserij als 'oud ambacht' in gebruik. Daar vangt men er ansjovis mee.

In de Schlei bij Kappeln (Schleswig-Holstein) is de enige nog werkzame 'Heringzaun' te zien, een visweer van gevlochten wilgenteen in V-vorm, waar men in het voorjaar haring vangt. In Afrika schijnen (volgens reizigersverslagen) ook nog viswieren van palen en gevlochten materiaal in grote rivieren en aan zee-kusten gebruikt te worden.

De grootste prehistorische visweer van Europa is aangetroffen in de Noordoostpolder. Archeologen

vonden in 2000 sporen van viswieren van 50 meter lang, met ca. 120 in de

klei gedreven palen en van 40 meter lengte met 30 palen, plus de nodige stutpalen. Ook is een in de klei bewaard gebleven tenen fuik gevonden. Men denkt, dat een der grote viswieren een grote bun als vangkist had. Deze viswieren stonden in een vroegere kreek en moesten in gebruik zijn geweest omstreeks 2100-1900 vC.

En zo heb je wat te overdenken als bij 't Aolstalbat op het Gasterensche diepje staat, of als je OP het Aolstalbat IN het Gasterensche diepje staat: op 18 juli 2004 stond de brug zelf compleet onder water, na voorafgaand noodweer met veel regen...

Jan Tuttel (Eelde, oktober 2004)